

ROZSĄDZIĆ (118) *vb pf*

rosządzić (113), **rosądzić** (5 + *kust*); *rosądzić UstPraw, MycPrz, WierKróc* (2); *rosządzić* : *rosądzić RejPs* (1:*kust*), *Mącz* (4:1).

rozł- (101), *roś-*, *rosł-*, *roś-* (12).

o *jasne*.

W inf -sądz- (30), *-sędz-* (8); *-sędz- RejKup, KrowObr* (5), *BudBib*; *-sądz-* : *-sędz- NiemObr* (4:1); *w 2 sg imp -sądz* (27 + *kust*), *-sędz* (1); *-sędz* : *-sądz RejPs* (1:*kust*); *w 2 pl imp -sądzcie* (7), *-sędzcie* (1) *RejPos*; *w pozostałych formach -sądz-*.

inf *rosządzić, rozsędzić* (38). ◇ *fut 1 sg rozsądzę* (1). ◇ *2 sg rozsądzisz* (3). ◇ *3 sg rozsądzi* (10). ◇ *1 pl rozsądzim* (1). ◇ *2 pl rozsądzicie* (1). ◇ *3 pl rozsądzą* (2). ◇ *praet 1 sg m -em rozsądził* (1). ◇ *2 sg m -ś rozsądził* (2). ◇ *3 sg m rozsądził* (1). ◇ *2 pl m pers -ście rozsądzili* (1). ◇ *imp 2 sg rozsądz* [*w tym zapis: -ć* (2)] (17), *rosądz* (11 + *kust*); *-dź March², LubPs* (6), *Leop* (2), *BibRadz* (2), *RejZwierc, SarnStat, CzahTr*; *-dz WróbŻółt, RejPs* (1 + *kust*), *BudBib* (2), *BudNT* (2); *-dź* : *-dz KrowObr* (1:4), *CzechRozm* (2:1). ◇ *3 sg niech, niechāj, niechājże, niechże rozsądzi* (6). ◇ *2 pl rozsądzcie* (6) *LubPs, BibRadz, RejPos, CzechRozm, CzechEp, ArtKanc, rozsądzcie WujNT* (2). ◇ *3 pl niech rozsądzą* (1). ◇ *con 2 sg m byś rozsądził* (1). ◇ *3 sg m by rozsądził* (8). ◇ *1 pl m pers byśmy rozsądzili* (1). ◇ *praet 3 pl m pers by byli rozsądzili* (1). ◇ *impers praet rozsądz(o)no* (1). ◇ *part praet act rozsądziwszy* (2).

Sł stp notuje, Cn brak, Linde XVI w. (dwa z niżej notowanych przykładów).

1. *Ocenić, wydać opinię; iudicare Vulg, PolAnt, Modrz; diiudicare Vulg* (54) : TV [*tj. w tym dziele*] *niemáfz nic innego/ iedno bącznemu rozłádkowi pámięć: bo nie przy káżdym rozłádku może wżyfćkiego pámięć znośić. Dla tegoż zowá pímo/ Secunda memoria. A bączny lepíey y rzádníey rozłádzíwłzy wczyni/ gdy mu o onym potrzebna rzecz ná pámięć przyydzíe. GostGosp 1; PowodPr 26.*

rosządzić co (21): *tu iuz ináčzey rozłádzíc tego nie możemy/ iedno iż s thego [z obzarstwa, opilstwa i inszych zbytków] prętko vrość muśi on íprofný á náfzkodliwłzy grzech/ [...] ono íprofné łákomítwo. RejZwierc 63v; MycPrz II C4; CzechRozm 232; ModrzBaz 13v; CzechEp 15; NiemObr 33; WujNT Matth 16/3[4]; Com więc [!] oczýmá widział á drugie com fłyłzał/ Z tychem rzeczy te Wierłze ták po proftu pífał. Ktore rozłádz íáko chcefz tym fię nie obruľę CzahTr A4v. Cf Ze zdaniem dopélnieniowym.*

rosządzić wedle czego (1): *CzechEp 15 cf »roztrząsnąć i rozsądzić«.*

rosządzić z czego [= na podstawie czego] (2): *Ale íákowski Bífkupi íełteśćie/ ínádnie kóždy może rosłędzić/ ítego wálzego íwíęcenia/ y przyíęgánia/ kthore Papíęzowi Rzymfkiemu tzníćie KrowObr 126v; CzechEp 15.*

rosządzić o czym (1): *od ktorego [hetmana Lizjasza] możefz íam rozłádzíwłzy o wżyfćkim tym rozeznáć/ (marg) pyťánia wczyniwlzy. (-) ocz my nań [na Pawła] íkárzimy. WujNT Act 24/8.*

rosłędzić skąd [= na podstawie czego] (2): *Iuľz tu tedy ítád kóždy wierný obátzyc/ y rosłędzić może/ íełłíćie wy íá prawdziwi páłterze/ y prorocy KrowObr 240, 158.*

Ze zdaniem dopélnieniowym [w tym z zapowiednikiem: to (13); *jeśli(ż(e)), li, izali ‘czy’* (21), *iż, że* (4), *zaimek pyťajny* (11), *zaimek względny* (4)] (40): *BielŻyw 2; March² D4; Obátzże [...] y rosłádz: íełłíże íię tá pokorá y żywoty Papíęzów Rzymfkich zgdázáią s pokorá Kryťtułowá/ álbo tefz Piotrowá*

KrowObr 40, 9v, 37, 53, 56, 98 (11); ále kto z nich prawdziwzy iest/ [...] trzebá tu vrzędu ktoryby to rozładził *OrzList* i3; Dla tego brácia namilszy moi ftrzeźcie fię bálwochwálftwá. Mowięc iáko mądrym/ rozładźcież wy co powiedam. *BibRadz* 1.Cor 10/15; *RejPos* 74v; *RejZwierc* 63v; *BudBib* b2; *WierKróc* A4, B; Rozładźze profzę/ dobrzeli ci mowią/ ktorzy twierdzą/ żeby piłmo ś. wolne było od omyłek/ y włzelkich fałzow. *BudNT przedm* b2v, przedm c6v; Rozładźcie to/ iefliż fłufzna rzecz iest przed BOgiem/ was rádźzey fłuchác niź BOgá. *CzechRozm* 251v, 54, 56v, 128v, 234; Lecź my wypifzmy pirwey co to iest máieftat/ żebyfmy dobrze rozładźili/ komu obrázenie máieftatu zádano być moźe. *ModrzBaz* 82; *CzechEp* 209, 342; ále iefli to k rzeczy/ y dzieci rozładźić mogá *NiemObr* 37, 52 [2 r.], 130, 172; Lecź iefli te wżytkie siedm plag [opisane w *Apokalipsie*] máią być rozumiáne o fámym ładzie; to trudno iest wiedziec: [...] iefli ciełefne y wedle litery máią być te plagi [...] czyli duchowne: to iefzce trudniey rozładźić. *WujNT* 838, *Act* 4/19, 1.Cor 10/15; Tu káźdy rozładźić moźe, że tá *methodus*, iest do náuczenia fie czego pewnégo fpraw dofkonálfa. *SarnStat* 667, 90.

W połączeniach szeregowych (2): żadny tżłowyek niemoźe wiedziec rofśedzić y rozeznác iefli iest fálki/ áłbo gniewu Boźego godzien y winien *KrowObr* 53, 37.

Zwroty: »rozśadzić dobrze« = *recte iudicare* *Vulg* [szyk zmienny] (2): *WujNT* *Luc* 7/43; Zaź nie przypátrzyłem fię temu, że tákowi Ludźie, kto chce rozładźić dobrze, wżyftkim innym Y przeciwnikámi fą, y zobopolnego Dobrá [...] fzkódźcámi iáwnymi. *CiekPotr* 79.

»rozśadzić prawdziwie, sfusznie« [szyk zmienny] (1:1): *BielŻyw* 82; Ale ná tym mądrymu dofyć/ ktory to rozładźić prawdziwie moźe/ iż choćby fie w przekładziech rozne fłowá naydowály/ gdy rzecz cáła y włafna będzie/ że to odrzucono niema być *CzechRozm* 128v.

»roztropnie rozśadzić« (1): By był X(iądz) K(anonik) chciał ćierpliwie do końcá fłuchác/ á świádkow więcey przypuścić/ ktorzyby byli roftropnie rozładźili/ okazałoby fię to było/ iż X(iądz) K(anonik) niefprawiedliwey rzeczy nieprzyfstoynie bronil *NiemObr* 26.

»(sam) w sumnieniu swoim, sobie, u siebie rozśadzić« [szyk zmienny] (1:1:1): *RejPos* 74v; Rozładźze teraz fobie/ moźeli to być takowy przekład [ksiąg starego przymierza z przekładu greckiego, nie z języka ebrejskiego] dofkonały/ áłbo nie. *BudBib* b2; *CzechRozm* 56v.

»sprawiedliwie rozśadzić« (1): Niechayże iuź káźdy fprawiedliwie rozładźi/ kto do fiebie władzą zwierzchności naleźacá przywięzuie/ myli [lege: my li]/ [...] Czyli Pápieź *NiemObr* 172.

Szeregi: »obaczyc i rozśadzić« (3): iaka to iest prawdá/ moźe iuź koźdy fład obátzyć/ y rofśedzić: Iefliście wy przyiáciele/ áłbo nieprzyiáciele Páná Iezu Kryftá *KrowObr* 158, 40, 240. [Ponadto w *połączeniu szeregowym* 1 r.]

»ogłádać i rozśadzić« (1): Niechay káźdy wierny ogłáda/ ktofłkolwiek fie Páná Bogá boi/ y niechay rofśadzi. Iefli ia co mowię/ áłbo piźę/ zwafni/ áłbo iáko ty powiádałz s pychy tzártowfkiey. *KrowObr* 98.

»przypatrzyć się i rozśadzić« (2): Potrzebá pilno temu fię dowodowi przypátrzyć/ y mali w fobie co pewnégo rozładźić. *NiemObr* 52, 33.

»rozeznác a (i) rozśadzić« (2): A gdy tho rozeznáłz/ á gdy to iuź fám w sumnieniu fwoim rozładźilz iż ták iest/ rofpomniłz fobie tedy [...] *RejPos* 74v; z tákowych fpiłków [notatek upowáźnionych

rewizorów] łatwiej nie rozeznąć y rozładzić będzie mogło/ ná których Rzeczpospolita mieyscach byłaby vřzkodzona *SarnStat* 90. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»roztrząsnąć i rozsądzić« (1): Otoż nam takąową I.M. Logikę Papieską/ nie Christiánfką/ potrzebá tu będzie wedle łłowá Bożego/ wedle łtórych niektorych w tey mierze pobożnieyřzych oycow/ á potym y z łámego piłania I.M. roztrząfnąć y rozładzić. *CzechEp* 15.

»uważyć i rozsądzić« (1): Przeto ty łam to v łiebie vwałř y rozładź/ ielłiz tu nie przyřtoyniey/ tych łpraw łkřtałtu niewolniczego przypiláć łkřtałtowi Bołkiemu *CzechRozm* 56v.

»rozsądzić abo wyprawić« (1): boć do łpráwy á do vporu zátrudnionego trzebá náuki/ który ábyř dobrze rozładził ábo wypráwił [*quibus explicandis*]/ vććiwiřa záprawdę rzecz ielř/ żebyř ty łam mogł obáczyć włáłnoř rzeczy tey o ktorá grá idzie *ModrzBaz* 13v.

2. *Rozpatrzywszy (sporną) sprawę, wydać wyrok; osądzić; rozstrzygnąć; iudicare PolAnt, Vulg; discernere Mącz; diiudicare Modrz (58) : BielŻyw 117; (nagł) Artáxerxes Perłki Krol. (-) Połłá im [mówiącym o królu niedobrze] wnet przywilej/ ná nim nápiřano/ Iż im wolnoř o Krolu záwřdy mowić dano. Ale to przypiláno/ áby teř Krolowi/ Było wolno rozładzić/ gdy kto o nim mowi. *RejZwierz* 12; *GórnRozm* G.*

*rozsądzić co (14), kogo (4): ForCnR Ev; GroicPorz f3v; RejWiz 80v; Leop 2.Reg 12/1; A gdy by łię rzecz działá [...] o dźiedzictwo/ tedy łędźia ma nam odkazáć/ przá y žalobá á my z rádámí nářzemi to rozładźim UstPraw B4v; BibRadz Gen 31/37, Ex 18/22; BielKron 76v; Controversus, O co łie yeřcze práwuyá czego yeřcze nie rozładzono [!] w przí á wátpieniu łtoyácy. Mącz 488d; A ludzyom dobrze [sędzia uczyni]/ iż ich krzywdy rozładzi/ o ktoreby bili [!] mogli dáłřzych y więłřzych trudnořci vřć. *RejZwierc* 94v; *ModrzBaz* 90v, 92; *NiemObr* 57; Miłóřciwy Królu, á to łá *minorenes*, przyczyniam łie zá niemi, rozładź ich wáłřá K.M. *SarnStat* 1266, 792, 868, 1297. Cf *rozsądzić kogo w czym*.*

rozsądzić kogo w czym [= pod względem czego] (1): Dokáđze będyecie łádzić łwiát w łwey złóřci [...] Rozładźcye řirotkę w yego nyewinnořci [= *uznajcie go za niewinnego*] *LubPs* S5.

*rozsądzić wedle (a. podług) czego (2): ForCnR Ev; A iáko nam ná Wiecách potrzebá ielř Woiewody/ któryby rozładził/ ktora łtroná práwo pořpolite po łobie ma: ták teř ná tey rozmowie wáłřey trzebáby vrzędu/ któryby rozładził wedle piłmá miedzy Sztánkárem á Sárnickim/ ielřiže Sárnicki ielř Euthiches/ iáko Sztánkár powieda/ czyli Sztánkár Neřtorius/ iáko Sárnicki wiedźie ná Sztánkárá. *OrzList* g4.*

rozsądzić miedzy kim (a miedzy kim a. czym) (6), miedzy czym a czym (1): Sálomon. (-) Dobrzeciem rozładził miedzy dwiemá łwowlonymá niewiáłtomá/ ktore wyednym domu vdáwiły dźyęcyę [!]. *March*¹ A3; *OrzList* g4; *BibRadz Gen* 31/37; Iżem ia łpráwił winnicę miłemu łwemu/ [...] j vřzczepiłem iá bárzo dobrze/ [...] y czekałem áby mi rořpłodziłá groná swoie/ á oná mi łie obrocilá w płone wino. A przeto wy męřowie Izráelłcy/ rozładźcie miedzy mná á miedzy tą winnicá moią [*Vulg Is* 5/3] *RejPos* 59v; *RejZwierc* 135; Tákże nie máłř miedzy wámí mąđrego żadnego/ któryby mogł rozładzić miedzy brátem łwoim? *WujNT* 1.*Cor* 6/5. Cf »rosędzić miedzy przá a przá«.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym: zaimek pytajny (2), jeřliže (1)] (3): OrzList g4 [2 r.]; *Discernere utra pars habeat iustiore* caussam, Rozładzić która łtroná ma łpráwiłwiřá rzecz. *Mącz* 49a.

Ze zdaniem dopełnieniowym nawiązującym do dopełnienia w zdaniu nadrzędnym [w tym: jeśli (1), zaimek pytajny (1)] (2): OrzList g4; Ten [pirat skazany przez Aleksandra Macedońskiego na powieszenie] zawałał [...] rozładź między mną a między łobą kthoby godniejszy był obiefzenia między námi. RejZwierc 135.

Zwroty: »rosządzić między przą a przą« (1): Gdy ktorey rzeczy nie będziez vmiął rozładzić [...] między przą a przą [Si latuerit tibi aliquid in iudicio ... inter causam, et causam] [...] / (gdy takie) rzeczy przeciwne wbronach twych (będą) tedy [...] przydziez do ofiárownikow Lewiego (rodu) [...] a (oni) oznaymią tobie / rzecz ładu BudBib Deut 17/8.

»rosządzić roznice« (1): A chciał [Pan] áby mu wdzięczne iágodki rodziłá [winnicá] / Ale oná cierpiące y przykre puściłá: Przetoż Ierozolimczycy / Y mężowie Iudfcy wżycy: Rozładźcie te roznice / me y tey Winnice [iudicate inter me et vineam meam Vulg Is 5/3] ArtKanc K5v.

»sprawiedliwie rozsądzić« (1): A także wierzymy W.M. iż nás łprawiedliwie rozładźcie podług łtánu prawa. ForCnR Ev.

Szereg: »rozeznac i (a) rozsądzić« [szyk 1:1] (2): RejWiz 80v; Bo tak wiele / y tak wielkich łpraw ná káždy łeym przychodzi / że y czáłu niezłtawa / y łámi łędziowie ná to obráni niemogá iem dofyć vczynić / áby mieli wżytkie rozeznac y rozładzić [cognoscendis ... et diiudicandis]. ModrzBaz 90v.

Przen [kogo, co] (5) : Bo a co takiego ielt / czegoby rozum ludzki / okrom krwi przelania rozładzić niemogł? ModrzBaz 62; SarnStat 792.

α) Podmiotem jest tekst (3) : Przetoż bárzo ná łzalone pólzi owi heretycy / ktorzy mowia: iż nas łámo piłáne łłowo Boże rozładzi / bez vrzędu y łędzięgo. SkarKazSej 698a.

rosządzić w czym (1): A to názwiłko [kmięc] wyraża Ciuem ábo Colonum, obywatelá y rolniká. w czym nas łáma dawna Bogárodzicá rozładzić moze / gdy łádámá w wiecznym v Bogá odpoczynieniu siedzącego / zowie Kmieciem Bozym. PowodPr 68.

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): Ale ielli [= czy] X(iądz) K(anonik) takąwą przyczynę dobrze vpátrzył / łłowá nápiłáne w texcie nas rozładzå. NiemObr 90.

a. Sądzącym jest Bóg [w tym: kogo, co (20)] (23) : WróbZolt 118/132; Powłtáńże miły Pánye s twą Bołką możnołcyą / Rozładź włfytki narody przed twą oblicznołcyą LubPs C2, S5v marg; BibRadz Ps 25/1; Wysłuchayże ty zniebá / a vczyn y rozładz łługi tve płácąc złołnikowi [...] a włprawiedliwiáiąc łprawiedliwego BudBib 2.Par 6/23, 3.Reg 8/32; O Kryłtułie łędzio łtráłzliwy / iáko to rozładziłz / gdy iuz [...] [ciało twoje w chwalebnym sakramencie] ábo bronie a kule [...] oblátuiå / ábo łie po káćiech potulác musi? PowodPr 53.

rosządzić k czemu [= na co] (1): Włzycy łudzie przedeń poydå / [...] Tám rozładzi włzycy łprawie / grzełzne k piekłu, wierne k chwale ArtKanc T.

rosządzić w czym [= czym] (1): A gdy iuz tak Pan Bog przyrzekł Noemu / wícecy Swiátá Potopem niezálewác / [...] przedłię ty condicie przydåł / [...] Iłz ielli łudzie ná Ziemi miełzkáicy grzełzyc będą / rozładzę ich w głodzie / álbo w mieczu / álbo w ogniu / álbo w łmierci / y morowym powietrzu / y w trzęłieniu ziemi StryjKron 6.

rozsądzić w czym [= *pod względem czego*] (2): Y mnyę też rozśładź moy Pánye w mey íprawyedliwosci [= *uznaj mnie za sprawiedliwego*] A obącz iżeć przed tobą łtoyę w niewinnosci. *LubPs B6*. Cf *rozsądzić z kim w czym*.

rozsądzić z kim w czym [= *pod względem czego*] (1): Iedno myę rozśładź [*Panie*] z nimi [*z moimi sprzeciwnikami*] w moyey nyewinności [= *uznaj mnie za niewinnego*] *LubPs Cv*.

rozsądzić z kim o co (1): Chcze Pan Bog łtoba [*księżę*] rolłedzić O to włyżtko czocz dal rżędzić. *RejKup c4*.

rozsądzić między kim a między kim (1): Tedy rzekła Sárái do Abrámá/ Mam krzywdę od ciebie/ iam tobie dáła łłuzebnicę łwą w thowárzyftwo: Ale ona widząc się być brzemienną/ wzgárdziła mię łámá v łiebie. Niechże to pan rozśładzi między mną á między tobą. *BibRadz Gen 16/5*.

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): A nárzekáli ná nie [*Żydzi na Mojżesza i Aarona*] mówiąc/ Niechay to Pan wie ná was/ á niech rozśładzi/ iż dla was przyłżlichmy w mierzączkę do Fáráoná *BibRadz Ex 5/21*.

Zwroty: »rozsądzić sprawę, rzecz, w sprawie« = *iudicare causam Vulg, PolAnt* [*szyk zmienny*] (3:1:1): Rozeznay łąd moy a odkup mie dla łłowa twego raczy mie ożywić. (*koment*) Rozeznay [*Ps 118/154*]), to ieft rozśładz rzecz moię ktorą mam naprzeciw dyabłu y inłzym nieprzyacielom. *WróbŻółt pp6; RejPs 37v; Leop Ps 73/22*; Powłtańże o Boże á rozśładź ípráwę twą/ włpomni ná pohánbienie twoie ktore się dzieie od łzalonego na káždy czás *BibRadz Ps 73/22*; [*Sułtan Sachmat narzeka na króla Aleksandra*] Ale Bog [...] / przed którym rowno łtániewá/ w tey ípráwie kiedy rozśładzi/ á nędze y vtráty moiey y zgwałconey przyłięgi pomłci się łam ípráwiedliwie *StryjKron 692*.

»rozsądzić w sprawiedliwosci [= *sprawiedliwie*]« [*szyk zmienny*] (3): Bo then okrąg łwyátá tego w łwey ípráwiedliwosci/ Rozśładzi [*Iudicabit ... in iustitia Vulg Ps 97/9*] Pan łpołu z ludźmi w łákowej práwosci *LubPs X, B6, I3v*.

Szereg: »rozsądzić a (to jest) rozeznac (a. uczynić rozeznanie)« [*szyk 2:1*] (3): *WróbŻółt pp6*; ROłłędz [!] á rozeznay pánie ípráwy moię *RejPs 37v*; ROłłędź mię o Boże moy á vczyní rozeznánie/ W tey przy ktora mi czyni łák łrogye treftánie *LubPs L4v*.

3. Odróżnić, wskazać różnicę; discernere, secernere Mącz; iudicare Vulg (6) : Secerno, Widzielić/ Wyłęczyć/ Rołładzić. *Mącz 49b, 49a; WujNT Iac 2/4*.

rozsądzić co od czego, [kogo od kogo] (2): *Mącz 49a*; Sámá prawdá náuczy człęká poboźnego/ Íák tu mądrze rozśładzić ma złe od dobrego. *NiemObr ktv*; [Bo íáko Zakon był przykazał rośładzić trędowáté od nie trędowátých káplanom *BiałPos 221 (Linde)*].

rozsądzić co z czym (żywotne) (1): Albo gdy gęłty worek v kogo poczuią/ By theż był íáko świniá/ włyłcy mu dutkuią. [...] Iuż sie nań przypułzczáią o káżdą rzecz z gołá/ A onby nie rozśładził ledwe s krową wołá. *RejWiz 97*.

Synonimy: rozeznac; **1.**, **2.** oszacować.

Formacje współrdzenne cf SĄDZIĆ.

Cf **ROZSĄDZENIE, ROZSĄDZON**